

EL CABREU DE LA CAMBRERIA DE SANTA MARIA DE L'ESTANY DE TEMPS DEL CAMBRER ANTONI BET

per Francesc de ROCAFIGUERA I GARCIA

Després de l'extinció de les canòniques agustinianes el 1592 els seus béns es van repartir entre altres institucions eclesiàstiques. Els béns van anar acompanyats de la documentació que en feia referència i n'acreditava la seva propietat, que va engrassar els arxius d'aquestes institucions. En el cas de la canònica de Santa Maria de l'Estany, els béns de la cambreria es van assignar a l'arxiprest i rector de Moià i amb ells la documentació de la cambreria. Entre aquests documents hi havia el cabreu, conservat avui al Museu-Arxiu Comarcal de Moià.

Aquest cabreu és un volum amb les cobertes i els folis de pergamí, que medeix 33x24x1 cm. i data de darreries del segle XIV o principis del XV.

Les cobertes són formades per tres pergamins: dos de sobreposats i cosits pels marges en línia recta, amb la cara escrita cap a l'interior del volum, i un altre de cosit en forma de pestanya per tancar el volum.

El pergamí més superficial conté un debitori de 25 florins fet a Ripoll el 1430 per Joan de Prat, de la parròquia de Moià, a favor de Pere de Tresserra, mercader, de Ripoll. L'altre conté un document mutilat de l'encapçalament i dels marges, datat entre 1430 i 1439, que és l'acta d'un capítol celebrat a la capella dels sants Pere i Pau del monestir de l'Estany. És signat pel vicari general de l'abat, pel cambrer Ramon Pellicer, pel sagristà Pere Trayt, per l'hospitaler i per l'infermer Joan Andreu. És fet en poder de Pere Joan Argemir, notari públic del monestir de Santa Maria de l'Estany per l'autoritat del bisbe de Vic.

El pergamí que fa de pestanya conté un document fet a Manresa el 27 de novembre del 1409, data de la mort de l'abat Berenguer, on els canonges Ramon de Casanova, sagristà; Ramon Ferrer, paborde; Joan Ferrer, infermer; Bernat Madrona; Joan Cabrera, hospitaler; i Bartomeu Sagura, congregats amb el cambrer Antoni Bet a la casa on va viure i morir dit abat, situada a Manresa, al carrer Narbonés i propietat del ciutadà de Manresa Pere Andreu, acorden juntament amb els procuradors dels pabordes de les pabordies de Caselles, Sant Salvador de la

vila de Sabadell i Sant Celoni i amb el confrari Bartomeu de Comes, nomenar procurador i vicari general del monestir dit cambrer.

Bartomeu Sagura fa constar que no accepta a Joan Cabrera com a hospitaler perquè considera tenir dret a aquest càrrec.

Sobre les cobertes hi ha escrits alguns números i paraules de diferent època: «Capbreu de la camereria del Estany», «Capbreu vell de la cameraria», «Papers de lo senyor arxipresta de Moya tocant (...)», «Son del arcepestre de Moya», «Moya arcepestre».

Les cobertes donen protecció a tres quaderns de diferent nombre de folis, numerats tardanament i en part, que en total sumen 20 folis. Són cosits per la part central al mig del lloc de la coberta. El primer quadern abarca els 4 primers folis, el segon del foli 5 al 12 i el tercer del 13 al 20.

Els béns de la cambreria consten per batllies, una després de l'altra, que comencen amb un títol escrit amb tinta vermella al marge superior de l'anvers del foli on s'inicia. Si la relació s'acaba a mig foli la resta és en blanc i a vegades també ho és el revers del foli: folis 5v, 19v, 20 i 20v. Aquest espai en blanc és aprofitat per afegir béns adquirits més tard, coim és el cas del foli 2 o per escriure notes diverses.

A cada batllia els béns són agrupats per detentors del seu domini útil. Primer figura el nom de la persona que el té, llavors s'especifica el bé, el cens que paga i els límits. Quan una persona té més d'un bé, es fa constar amb punt i seguit i «ítem» separat per un calderó vermell.

La lletra inicial de cada paràgraf és majúscula i és escrita amb tinta vermella. La lletra és gòtica tardana de cànon força petit. La llengua utilitzada és el llatí, majoritàriament.

Als marges hi ha abundància de notes posteriors escrites en català que assenyalen canvi de propietari del domini útil.

Les batllies que consten són les següents:

– Batllia del mas Casanova, al castell de Merlès.

Formada per peces de terra que tenien els hereus dels masos Casanova, Amat, Trui, Bonells, Quers, Soler i Fàbrega.

– Batllia del mas Serra de Sant Feliu.

Formada per peces de terra que tenien els hereus dels masos Vilaclara, Bonell, Puig inferior, Relat, Comes, Graell, Abadia inferior, Galines de Pedrós i Fàbrega. També incloïa els masos Riu, propietat del mas Abadia superior; Cudina, propietat del mas Roca de Centes; Querosa, que té l'hereu del mas Garovardes de Santa Eulàlia de Pardines; i el mas Vallgatina, el qual era remença. També en formaven part les peces de terra que tenien Berenguer de Gurians, Bernat de Vilanova, Bernat de Coll la Bassa i Bernat de Coll Eruga, i la casa que l'hereu del mas Serra té a la sagrera de Sant Feliu.

– Batllia d'Olost.

Formada per les peces de terra que tenien els hereus dels masos Sant Marçal superior, Sant Marçal inferior, Cabanes Mitjanes, Cudinachs, Casadevall, Puig-

robí, Puig-robí blanquer, Camp-pelosell, Bertons, Riera i Roca. També en formaven part els masos Sala, de Santa Creu de Jutglars, Gavarresa, Vilaseca i Balbons, que eren remences, i el mas Ram, que tenien meitat per meitat Pere de Perafita i Ramon d'Albadà, de la sagrera d'Olost. A més, comprenia les peces de terra que tenien Pere de Casa d'Olost, Pere de Coll, Peret Poc, Berenguer d'Albadà i Bernat de Terricabres. També l'integraven les cases de la sagrera d'Olost que tenien Ramon Sabater, Ramon d'Albadà, Berenguer d'Albadà i Jaume d'Albadà.

– Batllia del mas Vilar de Caraüll.

Formada pel mas Guirlateres, de la parròquia d'Oristà, que té Bernat de Camp; pel mas Vilar de Caraüll, que és remença; pels masos rònecs de Sala i Verdager, que té l'hereu del mas Oiler de Serradellops i per les peces de terra que tenen Guillem de Coll, d'Oristà, i els hereus dels masos Guàrdia, Parets de Sant Genís sa Devesa, Ferrera i Puig de Serradellops.

– Batllia de Santpedor.

Formada per les peces de terra que tenien Guillem Figuera, perpunter de Manresa; Ramon d'Escala, ciutadà de Manresa; Ramon Andreu de Manresa; l'hereu del mas Torre; Ramon Jaffa, de Manresa; Jaume Moreta, Guillem de Mas, Berenguer de Pedró, Elisenda de Figuerola, els hereus de Francesc Feu, Bernat des Far, Pere de Godenchs, Jaume Marçet, Guillem de Corts, Francesc Cuyat, Ramon de Lluçà, Bernat Marcet, Jaume de Portella, el convent de Sant Francesc de Manresa, Arnau Andreu, Pere de Quadres, Simó de Vilarenchs, Francesc ça Caba, Pere Cuyat, Simó de Lluçà, Bernat de Godenchs, Jaume Domènech, Jaume Martí, els hereus de Pere d'Oliba, Pericó de Rossella, Jaume Feu, Berenguer Rimbau, Antoni de Collells, Jaume de Gamiçans de Santpedor; Pere de Figuerola, Jaume de Salelles, Guillem de Puig, Pere de Castellnou, de Sant Iscle; i l'hereu del mas Om, de Sant Iscle. A més comprenia els masos Prat i Pujols, de Santpedor; el mas Torre i una casa a Sant Iscle de Bages.

Els censos que rebia la cambreria a Vacarisses són escrits al foli 20, a doble columna, i els pagaven: el mas de l'Estela, mas Coma de Maria, en Cudina, en Cases, mas de la Sala, mas dels Torrents, mas de les Quintanes, mas d'en Pere Berenguer de Seve, mas d'en Portella, mas sa Vila, mas Roquetes, en Boix, mas d'Erevedre, en Casa Jusana, mas Comes, mas Prat, en Bosch, en Pere Farrer, mas de la Fradera i en Torre de Salleles.

Els censos que es pagaven per les terres i cases eren sobre tot en espècie i també en diners. Els més corrents són la tasca i el braçatge. El capbreu detalla els límits de les peces de terra, això el fa molt ric en toponímia.

La data d'aquest capbreu s'ha de situar després de la compra del castell d'Oló pel monestir de l'Estany el 1364, el preu de la qual es va pagar amb diners procedents de la venda de la majoria dels béns que el monestir tenia a Osona. La cambreria era un dels oficis claustrals més ben dotats i devia ser afectada per aquesta venda i l'antic capbreu devia esdevenir inútil i devia ésser substituït pel que és objecte d'aquest estudi.

Aquest capbreu és datat al final del text amb lletra afegida posteriorment per altra mà: «Istius capud breve fuit facti tempore Antonii Bet, camararii de Stagno, anno Domini MCCCCLXXXVIII». Al foli 12 una altra mà va afegir més recentment: «Istud caputbreve fuit factum tempore Anthonii Bet, camararius, anno Do-

mini MCCCCI». Antoni Bet era cambrer el 1395¹ —el 1392 encara apareix el seu antecessor Guillem Blanquer—, i encara ho era el 1417². Antoni Bet va ésser un dels canonges que va seguir l'abat Berenguer a Manresa després de la dispersió de la comunitat deguda a la destrucció del monestir pels homes d'Oló el 1395. La comunitat no va tornar a l'Estany fins el 1411 i, per tant, aquest capbreu és fet a Manresa³.

El foli 12, encapçalat per l'esmentada anotació de la data, conté la llista de cambrers del monestir de Santa Maria de l'Estany des de principis del segle XIII, començada a finals del segle XV i continuada per altres mans. És la següent:

Berenguer de Merola.
 Ramon de Mata.
 Ferrer Reixach.
 Jaume de Rocabruna.
 Guillem de Castellterçol, el qual era cambrer el 1289.
 Ponç de Postius, qui va entrar a la cambreria el 1320.
 Bernat de Paguera.
 Berenguer de Vilaramó.
 Guillem Blanquer.
 Antoni Bet.
 Bartomeu Sagura.
 Pere Castell.
 Ramon Pellicer.
 Pere Grait.
 Pere Terrós.
 Manuel Gorovardes.
 Joan de Rodes.
 Guillem Copiac.
 Guillem Pinoses.
 Bartomeu Gomar.
 Ponç de Paguera.
 Joan Coma.

Aquest capbreu va ésser substituït pel capbreu fet en poder del notari públic de Vic Joan Vinyes el 1594, en temps del cambrer Martí Duran, el qual fou succeït per Joan Codina.

El fet que les cobertes siguin força posteriors als quaderns que formen el capbreu i que els fulls extrems d'aquests, com el 12v o el 20v, siguin gastats

1. PLADEVALL, A. i VIGUÉ, J.: *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*, Barcelona 1978, p. 142.

2. Arxiu Episcopal de Vic: Cambreria de l'Estany, pergami 271.

3. L'afer de la compra del castell d'Oló i les seves conseqüències és explicat extensament a l'obra citada d'A. Pladevall i J. Vigué.

com si haguessin servit algun temps de cobertes i que a la documentació de la cambreria constin batllies que no figuren al capbreu, fa pensar que aquest no ens ha arribat complet.

Francesc de ROCAFIGUERA I GARCIA
C. Cassador, 1
08500 VIC